

ESIKOULUIKÄISTEN KÄSITYKSET SUKUPUOLTEN OMINAISUUKSISTA

Pauliina Vesterinen

**Psykologian tutkielma
Lahden yhteiskoulun lukio
25.5.2006**

**Ohjaajat
Hanna Järventausta
Markku Moisala**

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

1. NYRKIN-, KAULIMEN- VAI TOHVELINHALLITIJAN ROOLISSA	4
2. ESIKOULULAINEN	5
2.1. Eriksonin psykososiaalinen kehitysteoria	5
2.2. Piaget'n käsitteellisen ajattelun vaiheteoria	6
3. MIES JA NAINEN	7
3.1. Asenteita ja uskomuksia	7
3.2. Sukupuoliroolin muodostuminen	8
4. TUTKIMUSONGELMAT	9
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	10
6. TULOKSET	11
6.1. Esikoululaisten asenteet sukupuolten välisistä rooleista ja ominaisuuksista	11
6.1.1. Työnjako	11
6.1.2. Ulkoiset ominaisuudet ja luonteenpiirteet	11
6.1.3. Kyvyt ja taidot	13
6.2. Aikuisten asettamat vaatimukset	14
6.3. Esikouluikäisten lasten tulevaisuudensuunnitelmat	14
7. TULOSTEN TARKASTELU	15
7.1. Esikoululaisten asenteet sukupuolten välisistä rooleista ja ominaisuuksista	15
7.2. Aikuisten vaatimukset	16
7.3. Lasten tulevaisuudensuunnitelmat	17
7.4. Kriittistä silmäilyä ja mietteitä jatkon varalle	18
LÄHTEET	19
LIITTEET	20
Liite 1	20
Liite 2	21

TIIVISTELMÄ

Esikouluikäisten käsitykset sukupuolten ominaisuuksista

Pauliina Vesterinen

Ohjaajat
Hanna Järventausta
Markku Moisala

Psykologian tutkielma
Lahden yhteiskoulu
25.5.2006
21 sivua

Tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää esikouluikäisten lasten käsityksiä sukupuolten ominaisuuksista ja rooleista sekä pohtia asenteiden mahdollisia syitä. Lähemmin tarkastelin lasten asenteita kotitöistä, ammateista, kyvyistä ja luonteenpiirteistä, aikuisten lapsiin kohdistamia vaatimuksia sekä lasten tulevaisuudensuunnitelmia. Tutkittavana oli esikouluikäisiä lapsia (N=18) kahdesta päiväkodista. Tutkimusmenetelmänäni käytin strukturoitua haastattelua sekä sisällön analyysia (9 lasta piirsi ennen haastattelua). Hypoteesini oli, että tyttöjen ja poikien vastaukset olisivat melko samanlaisia tai ainakin muuttuneet samanlaisenpaan suuntaan aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna.

Tuloksista ilmeni lasten vielä vahva tyttöjen ja poikien erilaisiksi luokittelu. Haastattelujen aikana osoittautui, kuinka esikouluikäisen ajattelu on sidottu vielä konkreettisiin tapauksiin: suurin osa mieltä miehen ja naisen ennen kaikkea isänä ja äitinään, ja pohti siis miehen ja naisen ominaisuuksia vanhempiensa käyttäytymisen kautta. Tämä myös osoittaa, kuinka tärkeä rooli vanhempien mallilla on lasten asenteiden muodostumisessa. Luultavasti tästä syystä lasten asenteet olivatkin jo melko tarkkaan muodostuneita ja perinteisille asenteille tyypillisiä. Lasten mielestä naisille kuului tyypillisesti siivoaminen ja ruuanlaitto, miehille remonttityöt ja autonkorjaus. Miehet olivat lasten mielestä voimakkaampia ja rohkeampia kuin naiset.

Tytöt ja pojat kokivat aikuisten vaatimukset yllättävän erilaisiksi: pojat korostivat ennen kaikkea aktiivisuutta ja tytöt tottelevaisuutta. Tulevaisuudensuunnitelmissa oli hieman tyttöjen ja poikien vastauksien välisiä eroja: tytöille perheen perustaminen oli poikia mieluisampi ajatus, poikia taas työssä käynti houkutteli tyttöjä enemmän. Lasten ammattihaaveet liittyivät luultavastikin vielä vahvasti harrastuksiin ja senhetkisiin kiinnostuksen kohteisiin. Poikien vastaukset sisälsivät kuitenkin enemmän ns. ”tavallisia” ammatteja. Ennen kaikkea lasten vastaukset olivat kuitenkin yksilöllisiä, ja numeeriset erot jäivät tässä tutkimuksessa melko vähäpätöisiksi.

1. NYRKIN-, KAULIMEN- VAI TOHVELINHALTIJAN ROOLISSA

Jostain kumman syystä olen aina ajautunut pohtimaan tasa-arvokysymyksiä sekä miehen ja naisen erilaisia rooleja. Psykologian tunneilla kuulemani tutkimustulokset muun muassa vauvan erilaisesta kohtelusta riippuen siitä, onko hän tyttö vai poika, herättelivät uteliaisuuttani ja pian huomasin tekeväni psykologian tutkimuskurssilla työtä miehen ja naisen sukupuolirooleista ja niihin liittyvistä asenteista. Mielenkiintoni sukupuoliin liittyvien asenteiden muodostumisesta siirtyi yhä varhaisemmalle lapsen kehitystasolle, ja lopulta päätin valita kohderyhmäkseni esikoululaisia: kyllin kypsiä pohtimaan kysymyksiäni, mutta silti vielä spontaaneja lapsia, joiden otsaan ei koulu eikä turha yleistieto ole ehtinyt lyödä vahvaa leimaansa.

Taustatietoa etsiessäni huomasin, kuinka moni sukupuolirooleja ja asenteita koskettava tutkimus oli jo vuosikausia vanha. Mietin, voisivatko tulokset pitää edelleen paikkaansa: nykyään kun sukupuoliroolien päivitellään muuttuvan jatkuvasti yhä vain samankaltaisemmiksi ja tasa-arvo on päivän sana.

Mieleni olisi tehnyt tutkia kaikkea mahdollista sukupuoltenvälisistä minäkäsitys- ja itsetuntoeroista erilaisiin asenteisiin ja uskomuksiin sekä näiden taustalla vaikuttaviin syihin. Lopulta kuitenkin rajasin aiheeni vain asenteisiin. Päämääräkseni jäi selvittää, millaisia lasten asenteet ovat ja millaisia eroja niissä ilmenee. Oletukseni oli, että tyttöjen ja poikien vastaukset olisivat melko samanlaisia keskenään ja luokittelua miehille ja naisille ominaisiin piirteisiin ilmenisi edelleen ainakin jonkin verran.

2. ESIKOULULAINEN

Kuusivuotias ajautuu helposti äärimmäisyyksiin. Hänen saattaa olla vaikea valita kahden vaihtoehdon väliltä. Hän on liioitteleva, epäröi, vitkastelee ja yrittää sellaista, mikä on hänelle liian vaikeaa. Hän haluaa voittaa ja olla ensimmäinen. Seitsenvuotiaasta voidaan kuitenkin havaita jo selvää rauhoittumista. Tällöin ajattelukin on kehittynyt sosiaalisemmaksi: se on jatkuvampaa, vakavampaa ja johdonmukaisempaa. Lapsi ei ole myöskään enää yhtä lujasti sidottu nykyhetkeen ja paikkaan kuten aikaisemmin (Jantunen ym., 1993).

Leikki-ikäinen lapsi viihtyy jo pitkiäkin jaksoja saman puuhan ääressä ja nauttii tehtävän loppuun suorittamisesta. Lapsi on innokas omaksumaan virikkeitä muualta, jäljittelemään aikuisen tekemiä asioita ja tekemään pieniä palveluksia (Wahlström, 1977).

Kielen avulla lapsi löytää itseään ylemmän todellisuuden. Täysikasvuiset ihmiset tuntuvat hänestä suurilta ja voimakkailta olennoilta, joiden auktoriteettiin lapsen on hyvä luottaa. Ihanneminään alkaa sisältyä niitä ihanteellisia ominaisuuksia, joita ympäristön aikuisilla ihmisillä on ja joita lapsi jäljittelee toiminnallaan (Jantunen ym., 1993).

2.1 Eriksonin psykososiaalinen kehitysteoria

Eriksonin kehitysteorian pääajatus on, että ihminen kohtaa elämänkaarensa aikana kehityskriisejä, joiden aikana hän kohtaa jatkuvasti niin biologiseen kuin psyykkiseen kehitykseensä liittyviä sosiaalisen ympäristönsä asettamia uusia haasteita eli kehitystehtäviä ja omaksuu uusia rooleja.

Kuusivuotias on leikki-iän ja kouluiän rajakynnyksellä. Näiden ikäkausien tärkeitä kehitystehtäviä ovat muun muassa minäkäsityksen, itsetunnon ja omatunnon kehittyminen, oman sukupuoliroolin oppiminen sekä perusasenne työhön. Leikki-iän keskeinen kehitysprosessi on samastuminen eli identifikaatio: lapsi sisällyttää oman toimintansa ohjaukseen lähi-ihmistensä normeja eli käyttäytymissääntöjä. Näin hän sopeutuu paremmin ympäristön odotuksiin. Toisaalta esikoululainen on saattanut siirtyä kehitykseltään jo varhaiseen kouluikänsä. Kehitystä ohjaavat erityisesti kasvatus ja oppiminen: ympäristön antama palaute lapsen suorituksista on olennaista (Himberg ym., 1999).

2.2. Piaget'n käsitteellisen ajattelun vaiheteoria

Piaget'n teoriassa ajattelun oletetaan kehittyvän vaiheittain: kussakin vaiheessa ajattelu muuttuu niin määrällisesti kuin laadullisestikin. Ajattelun kehitys on kulttuurista riippumatonta. Teorian mukaan lapsi on aktiivinen oppija, joka tutkii ympäristöään nähdäkseen, miten fyysikaalinen ja sosiaalinen maailma toimii.

Ihminen pyrkii ajattelussaan kognitiiviseen tasapainoon. Tämä takia yksilön on pohdittava, sopiiko kulloinkin skeema yhteen uuden tiedon kanssa. Uutta tietoa ja skeemoja on jatkuvasti sopeutettava keskenään eli on pyrittävä adaptaatioon. Kognitiivinen sopeutuminen ja tasapainon saavuttaminen muodostuvat Piaget'n mukaan kahdesta päätekijästä: assimilaatiosta eli sulauttamisesta ja akkommodaatiosta eli mukauttamisesta.

Esikouluikäinen on esioperationaalisen vaiheen intuitiivisella kaudella, jolloin lapsen ajattelu alkaa olla realistisempaa aikaisempaan animismiin eli kaiken elollistamiseen sekä maagiseen ajatteluun nähden. Ajattelu perustuu silti välittömiin arviointeihin: lapsi on tiukasti riippuvainen näköhavainnoista ja kiinnittää huomionsa vain yhteen tapahtuman piirteeseen kerrallaan.

Toisaalta kuusivuotias on voinut myös siirtyä konkreettisten operaatioiden kaudelle. Tällöin lapsi hallitsee jo monia loogisia operaatioita, vaikka ajattelu onkin yhä sidoksissa konkreettisiin tilanteisiin ja havaintoihin. Tämän takia myös puhtaasti kielelliset ongelmat saattavat tuottaa vaikeuksia. Lapsen ajantaju muuttuu varmemmaksi: hän pystyy hahmottamaan esimerkiksi käsitteet menneisyys, nykyhetki ja tulevaisuus. Lapsi alkaa ymmärtää myös suhteet, mikä on numerojärjestelmän ja matematiikan oppimisen perusedellytys (Himberg ym., 1999).

3. MIES JA NAINEN

3.1. Asenteita ja uskomuksia

Stereotyyppiolla tarkoitetaan uskomuksia tietyn ryhmän ominaisuuksista. Sukupuoliin liittyvät stereotyypit tarkoittavat uskomuksia ja käsityksiä, joita liitämme miehuuteen ja naiseuteen. Kun tiedämme henkilön sukupuolen, luonnehdimme häntä automaattisesti perinteisesti miehiin ja naisiin liitetyillä piirteillä (Hyypä, 1995).

Miehen ja naisen erilaisuus on toki myös biologinen tosiasia, ja biologisen sukupuolen määrittäminen onkin varsin yksinkertaista ja luotettavaa.. Sosiaalisen sukupuolen määrittäminen on sen sijaan huomattavasti mutkikkaampaa. Sosiaalinen sukupuoli voidaan pyrkiä määrittämään luettelemalla erilaisia perinteisiä roolirooleja, jotka jakaantuvat eri tavalla miesten ja naisten välillä. Perinteisesti miehille ovat enimmäkseen vallankäytön välineinä kuuluneet muun muassa suoriutuvuus, kilpaileminen, konkreettisten tulosten tavoittelu, tunteiden hillintä ja itsenäisyys. Naisille taas kuuluvat toisista huolehtiminen ja välittäminen, sosiaalisuus, yhteistyökykyisyys sekä tunteiden ilmaisu (Hyssälä ym., 1995).

Anni Ahmavaaran tutkimuksen mukaan (2004) 7-11 -vuotiaat lapset kuvailivat naista hoivaamiseen ja tunteiden kuvailuun liittyvillä adjektiiveilla. Miehiä lapset kuvailivat sen sijaan välineellisillä ominaisuuksilla, kuten urhea tai johtajuus. Ahmavaara pohtii, että erot voivat olla osasyynä poikien ja tyttöjen erilaisiin mielipiteisiin siitä, millaisissa ammateissa he haluaisivat tulevaisuudessa työskennellä.

Erilaisten fyysisten ja psyykkisten ominaisuuksien sekä persoonallisuuspiirteiden ajatellaan tekevän miehet ja naiset eri tavoin soveltuviksi ja päteviksi eri tehtäviin, kuten eri ammatteihin. Tutkimukset eivät kuitenkaan tue yleisiä uskomuksia eroavaisuuksista: kyse on ennemminkin perinteisistä näkemyksistä kuin todellisista eroista. Uusimpien aivotutkimuksien mukaan on tosin mahdollista, että miehen ja naisen aivot toiminta poikkeavat toisistaan. On arveltu, että naiset ovat parempia esimerkiksi muistamisessa, ja että naiset kykenevät vastaanottamaan laaja-alaisempaa aisti-informaatiota. Miesten vahvoja alueita taas ovat kuvioiden ja abstraktien suhteiden näkeminen. Vielä ei kuitenkaan tiedetä, missä määrin erot ovat synnynnäisiä ja missä määrin opittuja (Hyssälä ym., 1995).

3.2. Sukupuoliroolin muodostuminen

Vuorovaikutusprosessia, jonka aikana yksilö oppii yhteisössään tarvittavat tiedot, taidot, arvot normit ja asenteet, kutsutaan sosialisatioksi. Sosiaalistajat on jaettu kolmeen tasoon: ensimmäisen tason sosiaalistajia ovat perhe ja muu lähipiiri. Heiltä yksilö oppii muun muassa kulttuurinsa käytöstavat sekä niihin liittyviä asenteita ja uskomuksia. Toisen tason sosiaalistajat, koulu ja ikätoverit, opettavat yhteiskunnassa selviytymiseen tarvittavia taitoja. Kolmannen tason sosiaalistajat, kuten media, pyrkivät vaikuttamaan yksilön asenteisiin (Himberg & Jauhiainen, 1998).

Sosialisoituminen ilmenee lähinnä kehitystehtävinä ja rooli-odotuksina, jotka ovat myös sukupuolen mukaan eriytyneet. Suurin osa lapsista sosiaalistetaan käyttäytymään siten, ettei heidän biologisen ja sosiaalisen sukupuolensa välille syntynyt ristiriitaa. Enimmäkseen tämä on osin tiedostamaton lapsiin vaikuttavien auktoriteettien ylläpitämä prosessi. Pojilta esimerkiksi kielletään tyttöjä useammin itkeminen ja tytöiltä rajut leikit. Kieltäminen voi tapahtua puheella, mutta jo pelkillä ilmeillä vanhemmat viestittävät lapselle, mikä on hyväksyttävää ja mikä ei. Melko vahvan kasvatuserinteen vuoksi suomalaisten on vaikeampi omaksua toiseen kuin omaan biologiseen sukupuoleen liitettäviä käyttäytymismalleja myös silloin, kun vastakkaisen sukupuolen käyttäytyminen tuntuisi itsestä luontevimmalta (Hyssälä ym., 1995).

Markku T. Hyypän mukaan (1995) tyttöjä ja poikia leima muun muassa erilainen suhde lähimpään hoitajaan. Syvälinen yhteys äitiin tai varhaishoitajaan vaikuttaa voimakkaasti tyttöjen kehitykseen. Kasvu ja kehittyminen kietoutuvat tämän suhteen ympärille, josta seurannee tytöille ominainen ihmissuhteiden korostus. Tyttöjä myös vertaillaan suhteessa muihin ihmisiin, mikä vahvistaa heidän riippuvuuttaan ihmissuhteisiin. Vastakohtana pojat yleensä kasvatetaan erillisyyteen äidistä. Koska poika ei saa kehittyä äidin suojassa, hän kehittyy suoritusten ja yksilöllisyyttä korostavien irtiottojen merkeissä.

Esikouluiässä alkaa varsinaisesti ilmetä sukupuoliroolin mukaisia järjen ja tunteen sekä käyttäytymisen eroja (Eriksonin kehitysteoria: identifikaatio leikki-iässä). Lapset alkavat toteuttaa vanhempiansa stereotyyppisiä toiveita ja odotuksia. Mitä vanhemmaksi lapsi tulee, sitä varmemmin hän pyrkii omaksumaan ympäristön sukupuoleen kohdistuvat rooli- ja käyttäytymisodotukset. Pojat ovat esikouluiästä lähtien tyttöjä aggressiivisempia, aktiivisempia ja fyysistä käyttäytymistä suosivampia, tosin Pohjoismaissa tytöt ovat tässä suhteessa tulossa poikien rinnalle (Hyypä, 1995).

4. TUTKIMUSONGELMAT

1. Millaisia asenteita esikoululaisilla on sukupuolten rooleista ja ominaisuuksista?
  - Miten omat ja vastakkaisen sukupuolen arvioinnit eroavat toisistaan ja mistä mahdolliset erot johtuvat?

2. Millaisia aikuisten vaatimuksia lapset tiedostavat?
  - Eroavatko tyttöjen ja poikien vastaukset toisistaan ja mistä mahdolliset erot johtuvat?

3. Millaisia esikouluikäisten lasten tulevaisuudensuunnitelmat ovat?
  - mistä mahdolliset sukupuoltenväliset erot johtuvat?

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Päätin käyttää tutkimusmenetelmänäni haastattelua. Se tarjoaisi mahdollisuuden saada monipuolisia vastauksia sekä olisi paras tapa varmistaa, että tutkittavat ymmärtäisivät kysymykset oikein. Haastateltavat olivat lahtelaisia esikoululaisia Ahtialan sekä Kunnaksen päiväkodista (N=18, joista tyttöjä 8 ja poikia 10), jotta yksi päiväkotikiitos ei kuormittuisi liikaa. Samalla sain otokseeni enemmän edustavuutta. Etukäteen kävin viemässä päiväkoteihin tutkimuksestani tiedottavat lappuset, jotka lasten oli tarkoitus viedä vanhemmilleen.

Avukseni suunnittelin etukäteen haastattelurungon (Liite 1), jonka teemoja pyrin noudattamaan mietityssä järjestyksessä ja johon merkitsin ”Lajittelukammalle” ja ”Tulevaisuusportaille” asetettujen korttien paikat. Haastattelun lisäksi valmistin A2- papereille ”Lajittelukamman”: asteikon, johon lapsen tuli sijoittaa kortteja haluamallaan tavalla sekä ”Tulevaisuuden portaat”, joille lapsen tuli sijoittaa viisi korttia valitsemassaan tärkeysjärjestyksessä (Liite 2). Ideana oli tehdä haastateltava aihe lapselle mahdollisimman konkreettiseksi, jotta kysymykset tulisivat varmasti ymmärretyksi ja vastaukset olisivat spontaaneja.

Haastattelukertoja oli kummassakin päiväkodissa kaksi, ja yhteensä otoksen saamiseen kului aikaa noin kahdeksan tuntia. Haastattelutilanteessa olimme lapsen kanssa kahden. Haastattelun aluksi 9 lasta (5 tyttöä ja 4 poikaa) sai tehtäväkseen piirtää miehen ja naisen sekä kertoa kuvastaan. Kuvista kertomisen sekä haastattelut nauhoitin videokameralle (vain ääni), jotta haastattelutilanne etenisi luontevammin ja pystyisin esittämään lapselle tarvittaessa ripeästi lisäkysymyksiä.

Lajittelukamman sekä Tulevaisuusportaiden tulokset laskin keskiarvoiksi, muita saatuja vastauksia käsittelin myös laadullisesti ja pyrin selvittämään, millaiset vastaukset olivat kullekin kysymykselle tyypillisimpiä.

6. TULOKSET

6.1. Esikoululaisten asenteet sukupuolten välisistä rooleista ja ominaisuuksista

6.1.1. Työnjako

Kysyttäessä lasten tekemiä kotitöitä 13 vastasi ainakin siivonneensa. Pojista kolme ei keksinyt ainuttakaan kotityötä, tytöistä taas kaikki olivat tehneet jotain. Siivoamisen lisäksi kaksi tyttöä mainitsi pihatyöt ja kaksi ruuanlaiton, yksi tiskaamisen ja yksi viikkaamisen. Pojista yksi mainitsi siivoamisen lisäksi pihatyöt ja kolme tiskaamisen.

Seuraavassa taulukossa 1. on esitetty keskiarvot mielipiteistä, mitkä kotityöt kuuluvat miehelle,

mitkä naiselle (1= vain naisten kotityö, 2= hieman enemmän naisten kotityö, 3= molempien kotityö, 4=hieman enemmän miesten kotityö, 5=vain miesten kotityö).

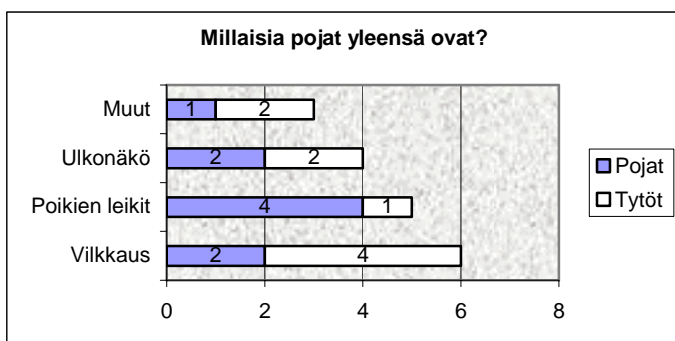
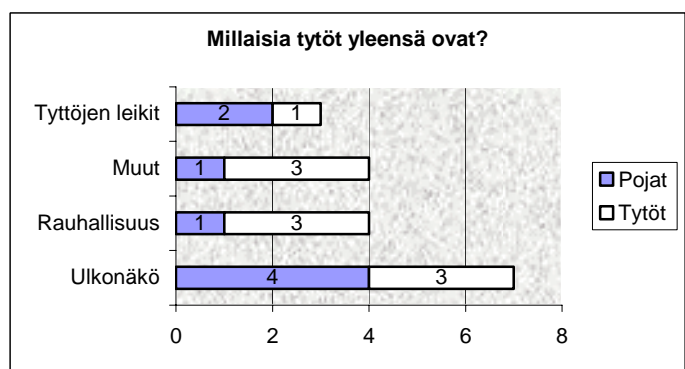
Taulukko 1. Arvioi, kuinka ominaisia miehille ja naisille seuraavat kotityöt ovat

Kotityö	Kaikki	Tytöt	Pojat
Siivous	2,0	1,9	2,1
Ruuanlaitto	1,9	1,9	1,9
Autonkorjaus	4,9	4,9	4,9
Kaupassakäynti	2,6	2,6	2,6
Lastenhoito	1,9	1,9	1,9
Lumityöt	4,3	4,3	4,3
Haravointi	2,3	2,1	2,4
Pyökinpesu	1,2	1,3	1,1
Remonttityöt	4,6	4,4	4,8
Tiskaaminen	1,4	1,5	1,3

6.1.2. Ulkoiset ominaisuudet ja luonteenpiirteet

Haastateltavien mielestä tytöt olivat ennen kaikkea pitkähiuksisia, kauniita ja käyttävät hameita.

Tyttöjä kuvailtiin myös rauhallisilla ominaisuuksilla, kuten kiltti ja hiljainen. Tyttöjen leikkejä olivat muun muassa barbileikit. Muihin ominaisuuksiin kuuluivat kotityötaitot sekä ahkeruus. Kaksi poikaa ja kaksi tyttöä ei osannut vastata kysymykseen.

Diagrammeissa esiintyvät luvut tarkoittavat vastaajien lukumäärää.

Poikien ominaisuuksia kysyttäessä tyttöjen vastauksissa korostui poikien aggressiivisuus, kuten tuhmuus ja rumat sanat. Pojat kuvailivat

itsensä tyttöjä rajummiksi ja rohkeammiksi. Ulkonäössä lapset kiinnittivät huomion lyhyisiin hiuksiin ja partaan. Poikien leikkejä olivat muun muassa supersankari- ja sotaleikit. Muihin ominaisuuksiin kuuluivat urheilu, laiskuus sekä miehille ominaiset kotityöt, kuten remontointi. Kaksi tyttöä ja kaksi poikaa ei osannut vastata kysymykseen.

Taulukossa 2. on esitetty keskiarvot lasten arvioimista luonteenpiirteistä (1= pelkästään naisten ominaisuus, 2=hieman enemmän naisten ominaisuus, 3=molempien ominaisuus, 4=hieman enemmän miesten ominaisuus, 5=pelkästään miesten ominaisuus). Suurimmat tyttöjen ja poikien vastausten väliset erot on alleviivattu.

Poikien ja tyttöjen piirustukset eivät niinkään erotelleet miehen ja naisen ominaisuuksia, ennemminkin tyttöjen ja poikien tapa kuvata asioita oli erilainen (Liite 2). Neljästä pojasta yksi väritti kuvansa, viidestä tytöstä kaksi. Ääriivivojen hahmottelussa pojat käyttivät enimmäkseen tummia värejä kuten ruskeaa, mustaa ja tummansinistä. Tytöt piirsivät ääriivivat kirkkaammilla väreillä kuten vaaleankaltaisella ja kirkkaanpunaisella, mutta myös ruskealla.

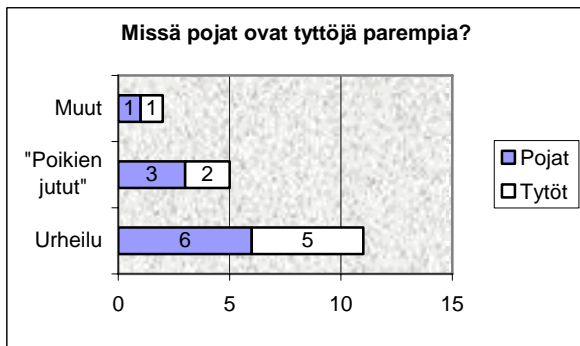
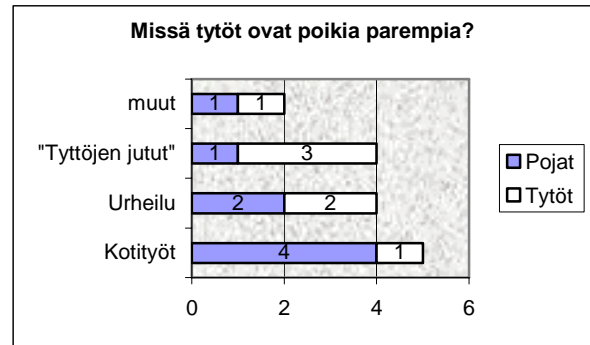
Pojista kolme oli piirtänyt mieshahmonsa naista kookkaammaksi. Tyttöjen kuvissa kahdessa oli mies kookkaampi, yhdessä nainen ja kahdessa hahmot olivat yhtä pitkiä. Pojat myös piirsivät paljon pienemmät kuvat; tytöt sen sijaan käyttivät koko paperin hyödykseen. Poikien piirroksissa hahmot olivat hyvin samankaltaisia, esimerkiksi miehen ja naisen hiuksissa oli huomaamaton ero, ja vain yhdessä kuvassa naisella oli päällään mekko. Tyttöjen piirroksissa erot olivat huomattavampia: neljän kuvan naisella oli miestä reilusti pidemmät hiukset ja yhdellä kiharat, kolmen kuvan naisella oli mekko ja yhdellä korkokengät.

Taulukko 2.

Ominaisuus	Kaikki	Tytöt	Pojat
Kiltti	2,7	2,5	2,8
Suuttua helposti	3,2	3,4	3,1
Haluaa olla paras	3,4	3,1	3,6
Rohkea	4,0	4,0	4,0
Voimakas	4,4	4,3	4,5
Olla kiireinen	2,7	2,6	2,8
Määräillä toisia	2,8	3,0	2,7
Juosta	2,8	<u>2,1</u>	<u>3,4</u>
Valehdella	3,2	3,4	3,1
Hymyillä	2,7	2,8	2,7
Itkeä	2,2	2,0	2,4
Lyödä	3,3	<u>4,0</u>	<u>2,7</u>
Hihittää	2,4	2,1	2,6
Kaunis	1,9	<u>1,3</u>	<u>2,4</u>
Huutaa	3,6	3,4	3,8
Laiskotella	4,2	4,3	4,2
Halata	2,4	2,0	2,7

6.1.3. Kyvyt ja taidot

Poikien mielestä tytöt olivat heitä taitavampia erityisesti kotitöissä, kuten ruuanlaitossa ja siivoamisessa. Tytöt taas mainitsivat useimmin perinteisesti tyttöjä kiinnostavat asiat, esimerkiksi meikkaamisen ja kauneuskilpailut. Myös tyttöjen mainitsemat urheilulajit olivat perinteisiä tyttöjen lajeja: hyppynaruilla hyppimistä, hippaa, tanssia ja luistelemista. Yksi tyttö ja kaksi poikaa ei osannut vastata kysymykseen.

Haastateltavien mielestä pojat olivat tyttöjä parempia etenkin urheilussa kuten painissa, jääkiekossa, jalkapallossa, nyrkkeilyssä ja kiipeilyssä. Poikien juttuja olivat muun muassa majanrakennustaito, vakoilu ja sotalaikit. Muihin vastauksiin kuuluu lukeminen, talonrakennus sekä ruohonleikkuu. Yksi tyttö ja yksi poika ei osannut vastata kysymykseen.

Taulukossa 3. on keskiarvot haastateltavien asenteista, mitkä ammatit sopivat miehille ja mitkä naisille (1=pelkästään naisten ammatti, 2=hieman enemmän naisten ammatti, 3=molempien ammatti, 4=hieman enemmän miesten ammatti, 5=pelkästään miesten ammatti). Suurimmat tyttöjen ja poikien vastausten väliset erot on alleviivattu.

Taulukko 3.

Ammatti	Kaikki	Tytöt	Pojat
Lääkäri	2,6	2,8	2,4
Opettaja	2,3	<u>1,6</u>	<u>2,8</u>
Siivooja	1,7	<u>1,1</u>	<u>2,1</u>
Kauppias	2,7	2,8	2,6
Bussikuski	3,9	3,9	4,0
Sairaanhoitaja	2,4	2,6	2,3
Sotilas	4,8	4,6	4,9
Kilpaurheilija	3,6	<u>2,9</u>	<u>4,2</u>
Kokki	2,4	2,5	2,4
Lentäjä	3,7	3,4	4,0
Näyttelijä	2,8	<u>2,3</u>	<u>3,2</u>
Puutarhuri	1,7	1,3	2,1
Korjaaja	4,3	4,3	4,3
Taiteilija	2,6	2,1	2,9
Lastenhoitaja	1,8	1,5	2,1
Eläinlääkäri	3,2	<u>2,9</u>	<u>3,4</u>

6.2. Aikuisten asettamat vaatimukset

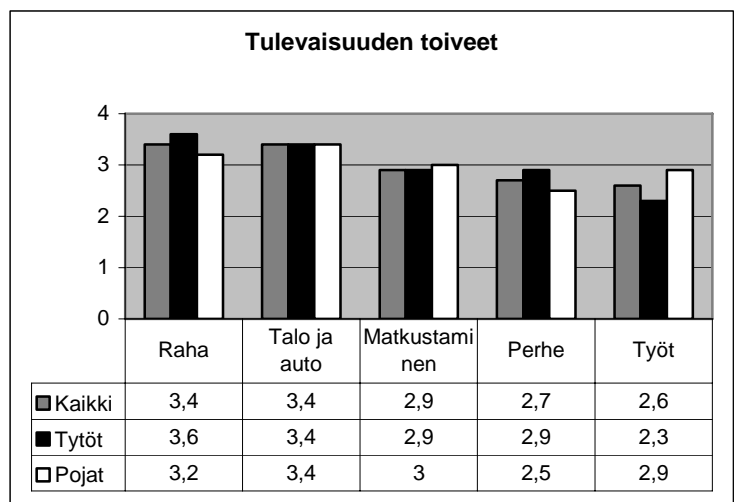
Kuusi tyttöä ja seitsemän poikaa oli sitä mieltä, että lasten on oltava ennen kaikkea kilttejä ja totella vanhempia. Tyttöistä kaksi mainitsi myös kotitöissä auttamisen ja yksi oli sitä mieltä, että lasten on oltava nätin näköisiä. Poikien vastauksissa korostui tottelevaisuuden lisäksi myös aktiivisuus: kaksi pojista mainitsi hauskana olemisen, yksi reippauden ja yhden mielestä lapsilla oli oltava omia mielipiteitä. Yksi tyttö ja yksi poika ei osannut vastata kysymykseen.

Vain kaksi tyttöä ja kaksi poikaa osasi vastata siihen, onko aikuisten vaatimuksissa tyttöjä ja poikia kohtaan joitakin eroja. Poikien ja toisen tytön vastaukset koskivat konkreettista osaa, ulkonäköä. ”Aikuiset haluaisivat, että tytöt olisivat kevätjuhlissa ja muissa semmoisissa kauniita.” ”Aikuiset haluavat, että pojilla on lyhyet hiukset, mutta tyttöjen hiukset voivat olla sekä pitkät että lyhyet.” ”Täytyy pukeutua vähän eri lailla.” Toinen tyttö mainitsi erilaisen taidoissa suuntautumisen: ”tyttöjen pitää oppia kotitöitä ja poikien rakennushommia.”

6.3. Esikouluikäisten lasten tulevaisuudensuunnitelmat

Toiveammatti oli monella lapsella vielä hyvinkin epärealistinen, ja liittyi luultavasti osittain sen hetkisiin mielenkiinnon kohteisiin ja harrastuksiin. Esimerkiksi 5 tytön vastauksessa mainittiin hevostenhoitaja, jumppaaja, ratsastaja, jääprinsessa ja laulaja. Tyttöjen vastauksissa oli myös yksi talonrakentaja ja yksi lääkäri. Pojista kaksi halusi poliisiksi, yksi autokauppiiaaksi ja yksi perustaa oman talonrakennusfirman. Loput (5 vastausta) ammattihaaveet liittyivät urheiluun, kuten jalkapalloilija, jääkiekkoilija tai lumilautailija. Yksi poika ja yksi tyttö ei osannut vastata kysymykseen.

Seuraava kaavio kuvaa haastateltujen lasten tulevaisuudentoiveiden keskiarvoja. Mitä korkeampi keskiarvo on, sitä korkeammalle portaalle lapset ovat sijoittaneet kyseisen kortin. (Asteikko välillä 1-5)

7. TULOSTEN TARKASTELU

Konkreettisten operaatioiden vaiheessa oleva lapsi vastasi lajittelukamman kysymyksiin omien vanhempiensa käytöstä ja tapoja peilaten: Lähes jokainen haastateltava totesi jossain vaiheessa kammalle kortteja lätkiessään, kuinka äiti oli tällainen ja isä semmoinen. Ehkä lajittelukampakuvaan olisi kannattanut piirtää useampi nainen ja useampi mies: tällöin hahmot eivät olisi välttämättä tuoneet niin konkreettisesti mieleen pariskuntaa ja sitä kautta omaa isää ja äitiä. Toisaalta esikouluikäisen ajattelu on Piaget'n mukaan joka tapauksessa vielä hyvin sidottu konkreettisiin tapauksiin, joten yleisesti naisia ja miehiä on ehkä vielä liian hankala ajatella. Omat vanhemmat ovat tässä iässä sitä paitsi vielä lapsen elämän todelliset suuret sankarit - auktoriteetit, joiden käsitykset ja käytöstavat omaksutaan aukottomasti.

Osalle lapsista toinen yllättävä haaste tuntui olevan lajittelukamman viisi vaihtoehtoa: äärimmäisyyksiin taipuvaisen kuusivuotiaan oli kaikkein mukavinta lätkeistä kortti joko tai – periaatteella, mutta ”kakkos- ja nelosvaihtoehto” jäi monelta käyttämättä. Usein lapsi saattoi pohtia pitkään esimerkiksi lajittelukamman nelosvaihtoehtoa, mutta siirsi kortin kuitenkin lopulta ääripäähän.

7.1. Esikoululaisten asenteet sukupuolten välisistä rooleista ja ominaisuuksista

Lasten asenteet kotitöiden jaosta olivat erittäin yksimieliset: ne mukailivat vahvasti tyypillisiä stereotyyppisiä asenteita. Tämä selittyy sillä, että lapset vertasivat tehtävää lähinnä omaan äitiinsä ja isäänsä. He tokaisivat muun muassa, että ”äiti aina siivoaa”, tai ”ei meillä äiti kyllä koskaan renkaita vaihda”. Siivous, ruuanlaitto sekä lastenhoito miellettiin perinteisesti hieman enemmän naisten töiksi, pyykkäminen ja tiskaus lähes yksinomaan naisten töiksi. Kaupassakäynti ja haravointi olivat molempien hommia, autonkorjaus sekä lumi- että remonttityöt miesten töitä. Yllättävää ei ollut myöskään se, että tytöt olivat tehneet enemmän kotitöitä. Lienee luonnollista nykypäivänkin kasvatuksessa, että tytöt opetetaan pienestä pitäen tekemään enemmän kotihommia kuin pojat.

Lajittelukamman avulla selvitetty asenteet miehisistä ja naisellisista luonteenpiirteistä olivat todella tasa-arvoisia, koska vastausten keskiarvo oli lähes kaikissa kohdissa lähellä kolmosta. Näissäkin vastauksissa lapset miettivät ennen kaikkea omien vanhempiensa luonteenpiirteitä, joten vastaukset ovat ennemminkin tapauskohtaisia mielipiteitä kuin yleisiä asenteita. Selvästi miehiset luonteenpiirteet lapset kuitenkin erottelivat huomattavan tarkasti: rohkean, voimakkaan sekä

yllättävää kyllä, laiskottelun. Olisi mielenkiintoista tietää, olisiko laiskan vastaparikortti ahkera sitten ollut naisille kuuluva ominaisuus. Kysytyistä sanoista vahvasti naisellisia ominaisuuksia ei lasten mielestä yksimielisesti ollut mikään, joskin sana kaunis sai tytöt vastaamaan oma lehmä ojassa –periaatteella sen enimmäkseen naiselliseksi ominaisuudeksi ja pojat molempien ominaisuudeksi. Onko miehen rooli nykyään jotenkin tiukemmin määritelty kuin naisen, jolla on enemmän varaa hypätä ulos kangistuneista käyttäytymismalleista? Anni Ahmavaaran tutkimukseen verrattuna eroja oli kuitenkin huomattavan vähän.

Mielenkiintoista oli se, miten tytöt kuvailivat itseään rauhallisilla ominaisuuksilla ja poikia taas vastakohtaisesti vilkkailla ominaisuuksilla; pojat sen sijaan kiinnittivät tähän paljon vähemmän huomiota. Näiden tulosten perusteella on vaikea löytää Hyypän kuvailemaa Pohjoismaisten tyttöjen aggressiivisuuden kasvua. Virhettä voi löytää kuitenkin kysymysten laadusta: kun pyydetään erikseen ajattelemaan tytön ominaisuuksia ja pojan ominaisuuksia, erot helposti korostuvat.

Huvittavaa oli myös se, miten vastaajat kiinnittivät tyttöjen ulkonäköön huomattavasti enemmän huomiota kuin poikien. Haastattelussa tyttöjen ja poikien ulkonäköön huomiota kiinnittävien vastauksien välillä ei tässä suhteessa ollut kovinkaan suurta eroa, mutta tyttöjen piirustuksissa miehet ja naiset kuvattiin huomattavasti erilaisemmiksi kuin poikien kuvissa. Toisaalta tässäkin lapset saattoivat huomioida ennen kaikkea oman sukupuolensa ulkonäön, jolloin vastakkaisen sukupuolen kuvaaminen jäi merkityksettömämmäksi: tytöt piirsivät naisille pitkät hiukset ja hameen poikia useammin, mutta pojat piirsivät miehen useammin naista kookkaammaksi. Tässä yhteydessä voi myös tarkastella sitä, miksi lapset piirsivät miehen naista suuremmaksi. Kyse voi olla miehen hallitsevammasta asemasta, mutta enemmän kuitenkin uskoisin lasten kiinnittäneen konkreettisesti huomiota vain miesten fyysiseen kookkuuteen.

Osio, jossa lasten tuli arvioida eri ammattien soveltuvuutta miehille ja naisille, tuntui kaikkein vaikeimmalta. Ehkäpä esikouluikäinen ei huomioi vielä aktiivisesti ammattiasioita toisin kuin kotitöitä, jotka ovat oman elämän huomattavasti konkreettisempi osa-alue. Yksi poika jopa tokaisi, ettei voi vastata kysymyksiin, koska hänen vanhempansa eivät toimi kyseisissä ammateissa. Samasta syystä lasten vastausten välillä oli suurta hajontaa.

7.2. Aikuisten vaatimukset

Lapsilta sai hyvin vähän vastauksia siihen, onko aikuisten vaatimuksissa tyttöjä ja poikia kohtaan joitakin eroja. Lasten oli kuitenkin helppo vastata, millaisia lasten tulisi aikuisten mielestä yleensä

olla. Luultavasti esikouluikäinen lapsi käsitti kysymyksen tässäkin konkreettisesti ja ajatteli ennen kaikkea itseensä kohdistettuja vaatimuksia. Lähes jokainen lapsi mainitsi kiltteyden, mitä aikuiset varmasti lasten korviin päivittäin toivottelevatkin. Muuten tyttöjen ja poikien vastaukset olivat mielenkiintoisen erilaisia. Tyttöjen vastauksia näytti siivittävän ajatus muiden tahdon toteuttamisesta, poikien vastauksia taas leimasi aktiivisuus ja oma-aloitteisuus.

Auttaminen ja nätti ulkonäkö eivät ilmenneet yhdenkään pojan vastauksessa, vaikka ne olivat tytöillä yleisiä. Tyttöjen vastauksissa ei taas ilmennyt yhtään aktiivisuutta kuvaavaa sanaa, kun taas poikien vastauksissa mainittiin hauskuus, reippaus ja omat mielipiteet. Näihin vastauksiin sopisivat hyvin Hyypän pohdinnat poikien kehittymisestä yksilöllisyyttä korostavassa ilmapiirissä. Poikien oli myös selvästi helpompi keksiä pitkä lista vaatimuksia, kun taas tytöille useampien vaatimuksien miettiminen kiltin jälkeen tuotti päänvaivaa - kenties pojilta vaaditaan edelleen enemmän. Tyttöihin ja poikiin kohdistettuihin erilaisiin vaatimuksiin vain neljä esikoululaista osasi vastata, hekin kovin pinnallisesti – erot olivat konkreettisia, kuten ulkonäköä koskevia. Syvällisempiä vaatimuksia esikouluikäisen oli ehkä liian vaikea hahmottaa.

7.3. Lasten tulevaisuudensuunnitelmat

Toiveammatti oli monella lapsella vielä hyvinkin epärealistinen, ja liittyi luultavasti osittain senhetkisiin mielenkiinnon kohteisiin ja harrastuksiin Poikien vastauksissa oli kuitenkin enemmän ns. ”tavallisia” ammatteja kuin tytöillä. Kannustetaanko poikia enemmän rationaaliseen ajatteluun ja kehoitetaan jättämään pois tyhmit haikailut, kun taas tyttöjen annetaan rauhassa unelmoida?

Lasten muut tulevaisuudentoiveet olivat hyvin samanlaisia. Myöskään sukupuolierot eivät vaikuttaneet paljoa vastauksiin: enemmän kyse oli jokaisen persoonallisista mielipiteistä. Varsinkin pojat sijoittivat korttinsa tulevaisuusportaille todella samalla tavoin. Tytöillä sen sijaan oli enemmän hajontaa: raha oli keskimäärin lähes yhden kokonaisen pykälän suosituampi kuin työssä käyminen. Tyttöjen vastauksissa on myös jonkinlainen ristiriita: he toivoivat saavansa paljon rahaa, mutta työssä käyminen oli kaikkein epäsuosituin kortti. Sen sijaan pojilla rahan saaminen ja työssä käyminen olivat melko tasaväkisiä. Tästä kertonee myös tyttöjen epärealistiset ammattihaaveet: ehkä ”oikeat” ammatit ja työnteko tuntuvat tylsiltä.

Myös oman perheen perustaminen tulevaisuudessa oli tytöille tärkeää, kun taas pojille kyseinen vaihtoehto oli kaikkein epäsuosituin. Tätä vastausta voisi valottaa Markku T. Hyypän arveluilla, että tytöt kasvavat riippuvaisempaan suhteeseen toisista ihmisistä, kun taas pojat kasvavat

itsenäisyyteen: ehkä työssä käynnin suosio ja perheen perustamisen epäsuosio kuvaavat pojilla itsenäisyshakuisuutta. Vastauksissa heijastunee myös omien vanhempien suhtautuminen työhön.

7.4. Kriittistä silmäilyä ja mietteitä jatkon varalle

Tutkimusmenetelmäni vaikutti melko toimivalta esikouluikäisten lasten kanssa. Piirustustehtävä oli antoisa ja sitä olisi ollut mielenkiintoista tarkastella lähemmin, mutta se ei paljoa antanut suoranaisia vastauksia tutkimusongelmiini. Tyttöjen ja poikien erilainen tapa piirtää kertoi ennemminkin mahdollisesti erilaisista mielenmaailmoista, ei niinkään asenteista.

Otokseni oli myös naurettavan pieni: siksi keskiarvojen luotettavuus tuntuu kovin minimaaliselta ja tuloksista tehdyt johtopäätökset epävarmoilta. Toisaalta lyhyen tutkimuskurssin ajanpuute esti myös syvällisemmät haastattelut: putosin tutkimukseni kanssa johonkin määrällisen ja laadullisen harmaalle vyöhykkeelle. Olisi mielenkiintoista tehdä samaa haastattelua vielä useammille lapsille ja katsoa, pysyvätkö tulokset samanlaisina.

Lasten piirustusten analysointi antoi minulle jo hieman viitteitä tyttöjen ja poikien ehkä erilaisesta ajattelutavasta. Tutkimukseni käsittelee kuitenkin ennen kaikkea esikouluikäisten asenteita, eikä erilaisten mielenliikkeiden pohtimiseen jäänyt liiemmin aikaa. Nyt, kun asenteet ja ajattelumallit ovat itselleni hahmottuneet, seuraavaksi olisi mielenkiintoista tutkia juuri syvemmin persoonallisuuden eroja: miten asenteet ja stereotyyppiset sukupuoliroolit vaikuttavat esimerkiksi yksilönkehitykseen ja itsetuntoon, mitä haittaa ja hyötyä perinteisistä asenteista on, miten painostaviksi tai luonnollisiksi ne koetaan? Jotain vihiä sain jo teoriaosuutta hahmotellessani, mutta uutta tutkittavaakin riittäisi.

8. LÄHTEET

8.1. Kirjalliset lähteet

Himberg, Lea; Laakso, Juhani; Näätänen, Risto; Peltola, Ritva & Vidjeskog, Jan, 1999: ”Kehittyvä ihminen, psykologia 2”, 1. –2. painos, WSOY, Porvoo

Himberg, Lea & Jauhiainen, Riitta, 1998: ”Suhteita, minä, me ja muut”, 1. –6. painos, WSOY, Porvoo

Hyssälä, Liisa; Koskenvuo, Markku & Suominen, Sakari, 1995: ”Elämään upotettu mies”, Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus, Turku

Hyypä, Markku T, 1996: ”Sukupuolten kirjo”, Yliopistopaino, Helsinki

Jantunen, Timo & Ylipiha, Maija, 1993: ”Esiopetuksen perusteet”, Gummerus, Jyväskylä

Wahlström, Riitta, 1977: ”Alle kouluikäisen kehitys”, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Joensuu

8.2. Internetlähteet

Ahmavaara, Anni, 2004: ”Kun minä olen aikuinen...”, University of Kent, verkko-osoite http://www.pakia.edu.hel.fi/anni_ahmavaara_tutkimus.htm.

9. LIITTEET

LIITE 1. Haastattelurunko

11.3. haluaa olla paras	1	2	3	4	5
11.4. rohkea	1	2	3	4	5
11.5. voimakas	1	2	3	4	5
11.6. olla kiireinen	1	2	3	4	5
11.7. määrälliä toisia	1	2	3	4	5
11.8. juosta	1	2	3	4	5
11.9. valehdella	1	2	3	4	5
11.10. hymyillä	1	2	3	4	5
11.11. litkeä	1	2	3	4	5
11.12. lyöä	1	2	3	4	5
11.13. hihittää	1	2	3	4	5
11.14. kaunis	1	2	3	4	5
11.15. huutaa	1	2	3	4	5
11.16. laiskotella	1	2	3	4	5
11.17. halata	1	2	3	4	5

12. Millaisia työt yleensä ovat?

13. Millaisia pojat yleensä ovat?

14. Millaisissa asioissa tytöt ovat poikia parempia?

15. Millaisissa asioissa pojat ovat tyttöjä parempia?

16. Millaisia aikuiset haluaisivat tyttöjen olevan?

17. Millaisia aikuiset haluaisivat poikien olevan?

18. Tulevaisuuden portaat:

19. Oma toiveammattisi?

20. Ammattikuvat:

18.1.	A	B	C	D	E
18.2.	A	B	C	D	E
18.3.	A	B	C	D	E
18.4.	A	B	C	D	E
18.5.	A	B	C	D	E

20. Ammattikuvat:

20.1. lääkäri	1	2	3	4	5
20.2. opettaja	1	2	3	4	5
20.3. siivoaja	1	2	3	4	5
20.4. kauppias	1	2	3	4	5
20.5. bussikuski	1	2	3	4	5
20.6. sairaanhoitaja	1	2	3	4	5
20.7. sotilas	1	2	3	4	5
20.8. kilpaurheilija	1	2	3	4	5
20.9. kokki	1	2	3	4	5
20.10. lentäjä	1	2	3	4	5
20.11. näyttelijä	1	2	3	4	5
20.12. puutarhuri	1	2	3	4	5
20.13. korjaaja	1	2	3	4	5
20.14. taitelija	1	2	3	4	5
20.15. lastenhoitaja	1	2	3	4	5
20.16. eläinlääkäri	1	2	3	4	5

1. Sukupuoli

1.1. nainen _____

1.2. mies _____

2. Sisarusket, iät ja sukupuolet?

3. Kenen kanssa asut?

3.1. äiti _____

3.2. isä _____

3.3. sisarusket _____

3.4. joku muu _____

4. Äidin työssäkäynti:

4.1. töissä _____

4.2. kotona _____

5. Isän työssäkäynti:

5.1. töissä _____

5.2. kotona _____

6. Mitä kotitöitä teillä tehdään (mietitään hetki)

7. Autatko itse joissain kotitöissä?

8. Kotityökuvat: (Mitä lähempänä arvo ykköstä, sitä naislisempi ominaisuus ja mitä lähempänä vitosta, sitä miehisiempi ominaisuus. 3=Yhän paljon)

8.1. siivoaminen	1	2	3	4	5
8.2. ruuanlaitto	1	2	3	4	5
8.3. autonkorjaus	1	2	3	4	5
8.4. kaupassäkäynti	1	2	3	4	5
8.5. lastenhoito	1	2	3	4	5
8.6. lumityöt	1	2	3	4	5
8.7. haravointi	1	2	3	4	5
8.8. pyykin peseminen	1	2	3	4	5
8.9. remontit	1	2	3	4	5
8.10. tiskaaminen	1	2	3	4	5

9. Mitä kotitöitä teillä tekee

9.1. äiti _____

9.2. isä _____

10. Millaisia aikuiset haluaisivat lasten olevan?

11. Luonteenpiirrekuvat:

11.1. kihti	1	2	3	4	5
11.2. suuttua helposti	1	2	3	4	5

LIITE 2. Lajittelukampa, tulevaisuusportaati sekä muutamia piirustuksia

”Lajittelukampa”

”Tulevaisuusportaati”

”Ne on vaan silleen et ne haluaa ja tykkää toisistaan. Ne niinku rakastaa toisiaan. Niil on sellaset niinku t-paidat ja housut.” POIKA

”Naisella on kultanen paita ja tolla toisella ruskee. Sit naisella on korkkarit ja miehellä tennarit Toi mies on lähössä töihin ja toi äiti eiku nainen on sanomassa sille hyvää työmatkaa. Ne pikkusen välillä pussailee, mutta ei ne oo kuitenkaan naimisissa.” TYTTÖ